

navajanja virov in literature in še kaj manj izrazitega pri vsebini besedila so sicer za zgodovinarje opazne pomanjkljivosti, ki pa gredo morda delno tudi na rovaš premajhne pozornosti pri pregledovanju in popravljanju besedila pred tiskanjem.

Svoj delež h knjigi je prispevala tudi Rutarjeva hči Mira. V kratkem, a občuteno zapisanem prispevku je doživeto opisala svoj pogled na očeta in narodnjaka, kar lepo dopolnjuje njegov lik tudi z družinskega zornega kota.

Knjiga zasluži pomembno mesto pri deležu prizadevanj za okrepitev in ohranjanje zgodovinskega spomina na Primorskem in v Sloveniji. Vsebinsko bogat in tudi oblikovno lep izdelek je vredno imeti na knjižni polici, da bi iz veličine junaka knjige in zares mojstrsko zapisane besede znova in znova obnavljali moči za domoljubje v današnjih časih.

Jurij Rosa

ŠOLSKA KRONIKA, Zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje, Glasilo Slovenskega šolskega muzeja, Ljubljana, leto 2002, letnik 11 – XXXV, številka 1, 197 strani, in številka 2, 201 strani

kljub prostorski stiski, ko v muzeju z vso vneto gradijo in preurejajo prostore za obsežno in bogato knjižnično gradivo, smo bili v sicer utesnjenih prostorih konec februarja 2003 priča predstavitvi bogate publicistične bere Slovenskega šolskega muzeja. Plod delovne vneme in zagnanosti je tudi objava serijske publikacije Šolska kronika v uredništvu Marjetke Balkovec Debevec. V zdaj že običajno dveh številkah prebiramo zanimive in za zgodovino šolstva pomembne prispevke avtorjev poznavalcev ter ljubiteljev zgodovine in pedagogike. Tokrat so v prvi številki prispevki razporejeni v ustaljene vsebinske sklope, druga številka pa je posvečena spominu na Franceta Ostanka, nekdanjega ravnatelja šolskega muzeja, in ima zato tudi podnaslov "Ostankov zbornik".

Med članki in razpravami *prve številke* so objavljeni štirje prispevki.

Kakšna in kako pomembna je bila vzgoja mladih višjih družbenih slojev v 17. stoletju v naših deželah, izvemo iz članka Maje Žvanut. Pomenljiva je njena ugotovitev, da je bil nekdanji pomen vzgoje prvotnega, izobrazbe pa drugotnega pomena, danes pa je ravno nasprotno. V članku predstavi več vzgojnih del, namenjenih zlasti vzgoji plemiške mladine. Zoran Radonjić primerja in analizira obravnavo in predstavitev druge svetovne vojne v slovenskih in jugoslovanskih učbenikih za osnovne in srednje šole od leta 1948 do leta 1999. Ugotavlja, da je zgodovina v obdobju socializma pisana pristransko, enodimenzionalno in tudi tendenciozno. Tudi sodobni učbeniki se po njegovem mnenju še vedno niso popolnoma otresli starih šablon. Dodatek k članku je pregledna tabela z večstransko

primerjavo učbenikov. O razvoju šolstva na Kočevskem v obdobju nacionalnih bojev od leta 1850 do leta 1918 na tem narodnostno mešanem območju izvemo iz objavljene magistrske naloge Vande Trdan. Stanislav Južnič nam z opisom življenja Rudolfa Južniča in s priloženim seznamom njegovih objavljenih in neobjavljenih del približa lik tega pomembnega slovenskega jezikoslovca in poliglota.

V sklopu Prispevki in gradivo so objavljeni štirje članki. Marija Jasna Kogoj poroča o dejavnostih ob 300 letnici obstoja uršulinskega samostanskega reda v Ljubljani. Nekdaj bogato prosvetno dejavnost so po razpustitvi šol leta 1945 zdaj zopet obudile z odprtjem Angelinega vrtca, ob visokem jubileju pa so organizirale tudi mednarodni znanstveni simpozij in ob enem odprle razstavo Uršulinke v Ljubljani 1702-2002, priredile več koncertov in gledališko igro. Ob okroglih jubilejih prvih treh slovenskih pedagoških revij, 150 let od prvega izida Šolskega prijatelja, 130 let Slovenskega učitelja ter 140 let Učiteljskega tovariša, poskuša avtorica razprave Tatjana Hojan ugotoviti podobnosti in skupne sodelavce teh revij. Tudi prispevek z naslovom Kaj je Učiteljski tovariš leta 1876 priporočal šolskim knjižnicam, je napisala Tatjana Hojan. V Učiteljskem tovarišu je izhajala rubrika Šolarska knjižnica, v kateri so obravnavana in analizirana dela, ki so bila primerna za izposojajo učencem. Uredništvo je na ta način pomagalo učiteljem, ki so bili dolžni knjige pred nabavo prebrati in odobriti. Ob selitvi Ekonomske in trgovske šole Brežice v novo stavbo, je Jasna Županič opisala razvoj šole v Brežicah od prvih omemb leta 1241 do leta 2002.

V poglavju Spomini na šolo beremo črtico Zlate Volarič z naslovom Takrat in zdaj, ki govori o njenih izkušnjah iz njenih prvih šolskih let v Prekmurju. V zapisu pisatelja Janeza Švajncerja z naslovom Preizkušnja beremo utrinek iz življenja na šoli za frizersko in oblačilno stroko v Mariboru.

V sklopu Jubileji Slavica Pavlič po že ustaljenem običaju opozarja na številne šole, ki praznujejo visoke obletnice. Janez Kavčič pa obsežneje poroča o 100 letnem jubileju idrijske realke.

V rubriki In memoriam se Stanislav Senekovič spominja pokojnega učitelja, pisatelja, kiparja in slikarja Jožeta Hudalesa.

V poglavju Iz muzejskega dela je obsežno predstavljeno delo, ki ga je v letu 2001 opravil Slovenski šolski muzej. Z veliko natančnostjo pri opisu posameznih del in pozornostjo do njenih izvajalcev, o njem poroča ravnatelj Branko Šuštar. Tatjana Dekleva predstavlja razstavo Univerza v Ljubljani in njeni rektorji. Poživitev glasila prinaša sklop prispevkov z naslovom Drobtinice iz šolske preteklosti in podpoglavje Iz starih pedagoških listov. Tokrat je Tatjana Hojan pripravila duhovit zapis iz Slovenskega učitelja iz leta 1923 o sprejemu učiteljice na slovenskem podeželju.

Uredništvo Šolske kronike se je odločilo v tej reviji predstavljati tudi različna šolska praznovanja. Tokrat je objavljen program proslave ob 100-letnici osnovne šole v Majšperku.

Šolska kronika je tudi revija, ki spremlja izide

različnih publikacij s področja šolstva in vzgoje ter o njih prinaša ocene in poročila.

V drugi številki 11 letnika Šolske kronike so objavljeni skoraj izključno le prispevki in razprave, pripravljene za srečanje ob 100. obletnici rojstva Franceta Ostanka, ki je potekalo 6. junija 2002 v prostorih Slovenskega šolskega muzeja. Vsebina zbornika je podnaslovljena: FRANCE OSTANEK 1902-1989-2002, Srečanje ob 100 letnici rojstva.

Srečanje s poznavalci dela in življenja dolgoletnega prizadevnega ravnatelja šolskega muzeja (1951-1974) so popestrili in obogatili s spremljajočo razstavo, ki jo je pripravila Tatjana Hojan, TV-posnetki z nastopi Franceta Ostanka v sedemdesetih letih ter pripovedmi nekaterih znancev in sodelavcev ter pokojnikove hčere. Prispevki so objavljeni v pričujočem zborniku. Objavljenih prispevkov je v primerjavi s tistimi, ki so bili predstavljeni na srečanju, precej več. Razdeljeni so v dva sklopa, v prvem so strokovni članki in razprave, v drugem pa spomini na ravnatelja Franceta Ostanka.

Ravnatelj muzeja Branko Šuštar je prispeval zapis o srečanju in razstavi ob stoti obletnici rojstva Franceta Ostanka ter razpravo o življenju in delu tega velikega učitelja. Opisal ga je kot narodnoobrambena in sindikalnega delavca, urednika pedagoških glasil, raziskovalca šolske zgodovine, organizatorja muzeja in ravnatelja.

Tatjana Hojan približa razstavo, ki je bila postavljena na ogled v prostorih muzeja in je prikazovala Franceta Ostanka od začetkov njegovega šolanja, službovanja na šolah in delovanja v zunajšolskih dejavnosti vse do obsežnejše predstavitve njegove vloge v šolskem muzeju. Na ogled so bili nekateri njegovi osebni predmeti in fotografije, pa tudi njegova dela, rezultati raziskav zgodovine šolstva. V zborniku je nato ponatis prispevka o Francetu Ostanku izpod peresa Silva Terška, ki je bil prvič objavljen že leta 1980 v Prosvetnem delavcu. Govori predvsem o njegovi vlogi ravnatelja muzeja, vpleta pa tudi druge dejavnosti in tako v bistvu razkriva celostno podobo človeka, ki je, kakor preberemo, živel za muzej.

O njegovem prvem učiteljevanju v Sodražici med letoma 1925 in 1929 je po spominskih pripovedih nekaterih starejših krajanov, ki se Ostanka še spominjajo, pisal današnji ravnatelj šole v Sodražici Jože Košmrlj. Podoben pristop pri predstavitvi Ostanka kot šolskega upravitelja v Vodichah nad Ljubljano med letoma 1930 in 1935 je ubrala tudi učiteljica te šole Francka Rozman. Po Ostankovi zaslugi hrani šolski muzej arhivsko gradivo odbora vodij kmečkonadaljevalnih šol med letoma 1929 in 1936. Iz tega gradiva je pri svojih raziskavah že večkrat črpala Tatjana Hojan, ki o povezanosti Ostanka s tem tipom šol piše v pričujočem zborniku. Razprava Tomaža Pavlina govori o sokolstvu in vlogi Franceta Ostanka kot pripadnika sokolske organizacije že od rane mladosti pa do leta 1935, ko je njegova dejavnost iz še nepojasnjenih razlogov prenehala. Ostanek je v šoli v Zgornji Šiški poučeval Ano Benedetič; ta se ga spominja v zanimivem zapisu, v katerem slikovito pričara okolje, v katerem je živel in

se šolala tik pred drugo svetovno vojno. Poznavalec cirilmetodijskih društev in tudi nekdanji ravnatelj šolskega muzeja Andrej Vovko je predstavil organizacijsko in publicistično delovanje Franceta Ostanka v narodnoobrambni organizaciji Družbi sv. Cirila in Metoda v drugi polovici tridesetih let in drugi polovici štiridesetih let prejšnjega stoletja. Spominsko pripoved o Francetu Ostanku je prispeval tudi Janez Strgar, ki je pri njem našel marsikatero dragoceno informacijo za svoje zgodovinske raziskave. Ob pomoči arhivskega gradiva sindikalne organizacije na republiški ravni, ki se hrani v Arhivu Republike Slovenije, in pedagoškega tiska nam Ljiljana Šuštar v razpravi osvetljuje dejavnost Franceta Ostanka v Sindikatu prosvetnih delavcev v letih od 1945 do 1949, ko je bil nazadnje leto dni tudi predsednik Republiškega odbora prosvetnih delavcev. France Ostanek je opravljal več služb, povezanih z manjšinskim šolstvom, za katero se je vse življenje živo zanimal. Suzana Felicijan Bratož v razpravi predstavlja njegovo vlogo referenta za manjšinsko šolstvo pri Ministrstvu za prosveto Ljudske republike Slovenije in poverjenika za prosveto in kulturo pri Oblastnem ljudskem odboru Ljubljana v prvem petletnem obdobju po drugi svetovni vojni. Poglavitni vir njene raziskave so fondí v Arhivu Republike Slovenije. Nekdanja ravnateljica Slavica Pavlič, ki je pri ravnateljevanju v Slovenskem šolskem muzeju nasledila Franceta Ostanka, v svojem prispevku opisuje predvsem njegovo ustvarjalno delo v vlogi ravnatelja in organizatorja muzeja. Med drugim je zapisala, da je muzej ob njegovem nastopu dobil svojo današnjo vsebinsko in organizacijsko obliko. Pomembno Ostankovo delo je elaborat o slovensko-hrvaški meji v Istri, ki ga je spisal leta 1957, objavo pa je ućakal šele po svoji smrti, in sicer v koprski reviji *Annales*. Lilijana Trampuž v razpravi predstavlja in analizira ta elaborat ter nas seznanja z raziskavami o meji, ki so plod dela nekaterih drugih avtorjev. Jože Ciperle, ki je kot muzejski delavec dolga leta sodeloval z Ostankom, v prispevku obravnava Ostankova razmišljanja o metodiki pisanja šolsko-zgodovinskih razprav. Pri tem se opira na razprave o nastanku in razvoju različnih šol, ki jih je spisal Ostanek, in na pogovore z njim o tej problematiki. Da je France Ostanek skrbno evidentiral gradivo za zgodovino šolstva v ustanovah doma in tudi drugod, v arhivih v Avstriji, Italiji in na Hrvaškem, je zapisal v prispevku Stane Okoliš. Z evidentiranim in zbranim gradivom je pomembno prispeval k nastanku Zgodovine šolstva in pedagogike Vlada Schmidta, ki je v treh delih izšla od leta 1963 do leta 1966. Kako je potekalo sodelovanje s šolskim muzejem v Zagrebu v obdobju časa ravnatelja Franceta Ostanka pa govori prispevek Štefke Batinić, bibliotekarke tamkajšnjega šolskega muzeja. Sodelovanje s Pedagoškim muzejem v Beogradu opisuje Branko Šuštar.

V sklopu s podnaslovom Iz spominov na ravnatelja Franceta Ostanka je več krajših prispevkov. Ciril Merćun se učiteljskega kolega Ostanka spominja kot razgledanega in šolstvu predanega človeka. Vasilij Melik se spominja obiskov v muzeju in sodelovanja z

Ostankom med drugim ob pripravi zbornika Osnovna šola na Slovenskem od 1969 do 1969. Gvido Stres pripoveduje o Francetu Ostanku kot o ravnatelju, ki ga je kot mladega zgodovinarja sprejel v službo v muzej in ga spodbudil, da je dokončal študij. Z besedami: "Mene in druge strokovne delavce je vzgajal na 'daljši rok', v razgledane strokovnjake in strokovne pisce"..., sklepa svoj zapis. Več drobnih utrinkov o Francetu Ostanku kot osebnosti so prispevali tudi France Strmčnik, Janez Sagadin, Sergej Vrišer, Boris Lipužič, Tilka Urleb, Pepca Živič in Mila Vlašič Gvozdič. Zadnji je spominski zapis hčere Majde Ostanek, ki priča, da je bil Ostanek ljubeč oče, hkrati pa z vsem srcem predan muzejskemu delu, saj je o njem tudi doma veliko pripovedoval in razmišljal. Njegovo obsežno bibliografijo je zbrala Tatjana Hojan.

Čeprav je zbornik posvečen Francetu Ostanku, pa na nekaj zadnjih straneh najdemo še poglavja, ki niso povezana z osrednjo temo. V poglavju Jubileji je objavljenih še nekaj zapisov jubilejev šol, ki so bili po pomoti izpuščeni v prejšnji številki zbornika. Pripravila jih je Slavica Pavlič.

V poglavju Iz muzejskega dela so v treh poročilih predstavljene: razstava ob 125-letnici Čipkarske šole v Idriji, Otroški muzej Hermanov brlog v Celju ter razstava Otroški vrtci v Hrastniku, Trbovljah in Zagorju.

Med poročili in ocenami se seznanimo z nekaterimi novimi publikacijami s področja šolstva. Posebej pa so našteje tudi nekatere zanimivejše pridobitve knjižnice Šolskega muzeja.

Vlasta Tul